

М.С. Кравченко

м. Маріуполь

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Дослідники виділяють різні види стійкості підприємства, об'єднанні за характерними ознаками. Фінансову стійкість підприємства, як головного компонента загальної стійкості, ототожнюють зі стабільним розвитком підприємства в цілому та пов'язують з його економічною безпекою.

Метою статті є уточнення категорії «фінансова стійкість» промислового підприємства з урахуванням сучасного стану розвитку ринкових відносин.

У процесі проведеного дослідження було вивчено різні трактовки поняття «фінансова стійкість підприємства», підходи до визначення даної категорії. У наукових літературних джерелах наведено характеристики фінансової стійкості як комплексного, багатофакторного поняття. Авторське бачення щодо основних узагальнених ознак цієї категорії подано на рис. 1.

Таким чином, виділені шість основних ознак розгляданого поняття характеризують його з різних сторін. Слід погодитися з тим, що фінансова стійкість забезпе-

чує стабільність діяльності підприємства, як це зазначено у роботах Волкової О. Н. Ковальова В. В. [1, с. 256]. Дійсно, у довгостроковій перспективі стійкість підприємства обумовлюється його стабільним фінансовим станом, інвестиційним кліматом, виробничим процесом.

Фінансова стійкість підприємства гарантує збереження його платоспроможності і кредитоспроможності [2, с. 396; 3]. Цілком зрозуміло, що раціональна структура капіталу підприємства дозволить вчасно сплачувати за невідкладними борговими зобов'язаннями, при цьому діяльність підприємства може розширюватися за рахунок позикових кредитних ресурсів. Отже, фінансово стійке підприємство має переваги над іншими суб'єктами господарювання в отриманні кредитних ресурсів, інвестиційних коштів, підборі постачальників сировини, персоналу тощо. Також фінансову стійкість пов'язують з іншими аспектами фінансового стану підприємства, що є логічним, виходячи із сутності даної категорії: з рентабельністю діяльності, інвестиційною привабливістю, ліквідністю балансу.

Для того, щоб підприємство стабільно розвивалося, потрібно підтримувати фінансову стійкість при будь-яких ринкових коливаннях, циклічності діяльності, тобто в умовах ризикових ситуацій, що доводять у своїх роботах Валігура Н. М., Іваницька О. В., Олексеева А. І., Савицька Г. В. та інші дослідники [2, с. 396; 4, с. 6]. У наукових працях визначається, що стійкість має підтримуватися у рамках припустимого ризику, тобто ризику, який можна передбачити заздалегідь.

Наступною ознакою фінансової стійкості, яка перетинається з попередньою, виділено вміння підтримувати стабільність в умовах зміни внутрішнього і зовнішнього середовища [5]. Вкрай важливим є адаптація до негативної дії факторів у динамічному оточенні, вміння вчасно їх прогнозувати, пристосовуватися до нових господарських реалій, особливо в умовах кризи (економічної, фінансової, політичної тощо).

Рис. 1. Основні ознаки фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість визначається ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства [2, с. 443; 4, с. 6]. Важливість цієї ознаки полягає у тому, що від ефективності розподілу і використання цих ресурсів залежить реалізація розширеного відтворення, бізнес-проектів, програм розвитку, тобто усе фінансове положення підприємства у перспективі.

У статті під кутом впливу на фінансову стійкість розглянуто інші види стійкості підприємства [6–8], різноманіття яких можна об'єднати за такими ознаками, як: впливовість факторів, часова ознака, функціональна спрямованість.

Найчастіше у джерелах інформації аналізують внутрішню, зовнішню і загальну стійкість (за впливовістю факторів). *Внутрішня стійкість*, яка формується під впливом дії факторів внутрішнього середовища підприємства, забезпечує розширене відтворення на підприємстві, яке досягається позитивною динамікою основних економічних і фінансових показників. *Зовнішня стійкість* визначається стабільністю економічного оточення – постачальників, покупців, конкурентів, державних органів, фінансових установ тощо. *Загальна стійкість*, яка складається відповідно з внутрішньої і зовнішньої, характеризується постійним перевищенням надходжень коштів над їх витратами.

За часовою ознакою виділяють тактичну і стратегічну стійкість. *Тактична* забезпечується балансом між поточними ресурсами, які підприємство отримує, і ресурсами, які споживає, з урахуванням циклічності попиту. *Стратегічна* спрямована на досягнення довгострокових цілей в умовах ризику і невизначеності та забезпечується відповідністю темпів розвитку підприємства і темпів розвитку ринку.

За функціональною спрямованістю досліджують такі види стійкості підприємства:

— *економічна* — забезпечення рентабельної виробничої і збутової діяльності на основі адаптації до постійних внутрішніх і зовнішніх змін, при безперервному вдосконаленні. Авторське бачення зводиться до того, що економічна стійкість — це комплексний показник, який складається з таких видів стійкості, як виробнича, технологічна, організаційна тощо, оскільки економіка підприємства тісно пов'язана з виробничим та іншими процесами діяльності;

— *соціальна*, яка передбачає стійкість кадрового складу підприємства, що базується на мотивації персоналу, наявності соціальної захищеності, поліпшенні умов праці. Соціальну стійкість нерідко ототожнюють з кадровою;

— *організаційна* характеризується рівнем організації виробництва, управління персоналом, внутрішніх ресурсів, зовнішніх відносин підприємства з суб'єктами господарювання;

— *техніко-технологічна* залежить від техніки, яка використовується, її продуктивності, відповідності новітнім розробкам, енергомісткості та здатності впроваджувати прогресивні технології виробництва для забезпечення конкурентних переваг;

— *маркетингова* розглядається як сукупність маркетингових стратегій, націлених на отримання інформації щодо попиту на продукцію, ринкових змін, ефективності рекламної діяльності, реагування на маркетингові ризики;

— *екологічна* — визначає мінімізацію забруднення підприємством природного середовища у процесі господарської діяльності на основі використання ресурсо- і енергозберігаючих технологій, фільтрів для очищення повітря, води, реагування на екологічні ризики;

— *ресурсна* включає задачі раціонального використання матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних, природних та інших ресурсів підприємства в умовах їх обмеженості;

— *інноваційна* характеризується необхідністю впровадження у виробництво досягнень науки і техніки, нововведень, проведення науково-дослідних і конструкторських робіт;

— *зовнішньоекономічна* передбачає наявність постійних зв'язків на зовнішніх ринках, що забезпечують експорт продукції, залучення інвестиційних ресурсів, імпорту матеріалів, обладнання.

Безпосередньо вплив розглянутих видів стійкості на фінансову стійкість підприємства наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Вплив різновидів стійкості на фінансову стійкість підприємства

Види стійкості	Сутність впливу
Внутрішня	Забезпечує позитивну динаміку фінансових показників
Зовнішня	Підтримує стабільність зовнішнього оточення підприємства
Загальна	Забезпечує платоспроможність підприємства
Поточна	Дозволяє діяти рівноваги між генеруванням і споживанням ресурсів
Довгострокова	Спрямована на реалізацію довгострокових фінансових цілей підприємства
Економічна	Передбачає наявність стійкого фінансового стану підприємства
Соціальна	Забезпечує підприємство кваліфікованими кадрами для вирішення найважливіших завдань стійкого розвитку
Організаційна	Підтримує оптимальний рівень організаційної структури, що дозволяє удосконалити виробничий процес, процес прийняття управлінських рішень, передачі інформації
Техніко-технологічна	Спрямована на підвищення прибутковості діяльності підприємства, тобто його незалежності
Маркетингова	Спрямована на зростання обсягів продажу продукції, доходів від її реалізації, отже підтримання фінансової стабільності
Екологічна	Реалізація екологічних задач дозволяє зменшити фінансові витрати підприємства
Ресурсна	Спрямована на забезпечення економії ресурсного потенціалу, його збереження і ефективне використання, тобто підвищення результативності діяльності
Інноваційна	Дозволяє ефективно функціонувати в умовах конкурентної боротьби, виконувати фінансові зобов'язання
Зовнішньоекономічна	Експортно-імпортна діяльність сприяє розширенню ринків збуту продукції, оновленню основних фондів, що в цілому призводить до зростання надходжень

Слід зазначити, що крім розглянутих видів стійкості можна виділити операційну, інвестиційну і фінансову (за видами діяльності). Деякі автори досліджують комунікаційну, політичну, відтворювальну, спадкову (запас міцності, досягнутий у попередні періоди) стійкість [7].

Усі види стійкості тісно пов'язані між собою: кадрово та інформаційна (забезпеченість підприємства комп'ютерною технікою) стійкість виступають структурними елементами економічної стійкості.

Виявлений взаємозв'язок між видами стійкості підприємства представлено на рис. 2.

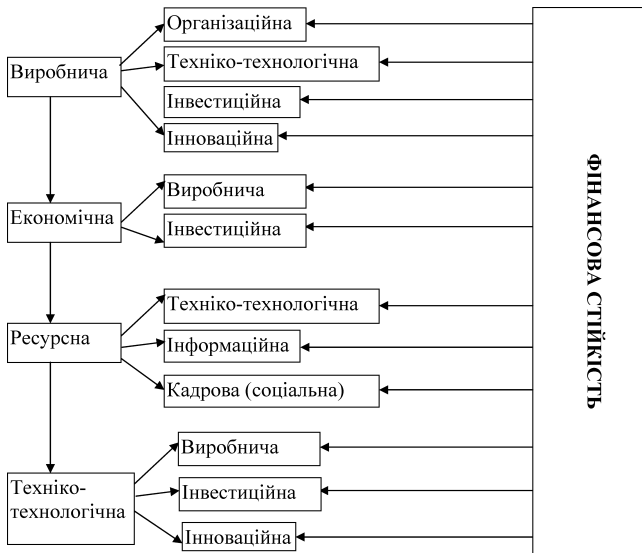

Рис. 2. Взаємозв'язок видів стійкості підприємства

Отже, як видно з рис. 2, *виробнича стійкість* підприємства, яка забезпечується безперебійністю операційної діяльності промислового підприємства, ступенем використання виробничої потужності, наявністю постійних замовлень на продукцію, що випускається, значною мірою залежить від таких видів стійкості підприємства, як: організаційна, техніко-технологічна, інвестиційна і інноваційна, оскільки ці види стійкості визначають ефективність виробничого процесу і здатність конкурувати в ринкових умовах. У свою чергу техніко-технологічна стійкість залежить від необхідності і доцільності оновлення виробничих основних фондів на певній стадії розвитку підприємства.

У процесі аналізу і узагальнення матеріалу з питань сутності фінансової стійкості підприємства [1–8] встановлено умови, за яких досягається даний вид стійкості:

- стабільне перевищення доходів над витратами;
- рівновага активів і капіталу при зміні середовища;
- наявність нерозподіленого прибутку;
- зростання прибутку і капіталу;
- збалансованість фінансових потоків.

Слід зазначити, що фінансова стійкість підприємства також розглядається як безперервний процес трансформації капіталу [9, с. 5], з чим варто погодитися і підкреслити, що дана категорія повинна досліджуватися у динаміці основних процесів і сфер діяльності, які відбуваються на підприємстві, оскільки цей вид стійкості забезпечує їх реалізацію.

Отже, з урахуванням вище зазначеного у даній роботі запропоноване авторське визначення категорії «фінансова стійкість підприємства», яке узагальнює у собі наступне інформаційне подання: за рахунок чого підтримується і від чого залежить фінансова стійкість; умови, за яких досягається; її необхідність і період, на який розповсюджується дія цього процесу:

фінансова стійкість підприємства — характеристика фінансового стану підприємства, що залежить і впливає на усі сфери його діяльності, забезпечуючи реалізацію стратегій розвитку, досягається на основі ефективного управління капіталом і рухом коштів та дозволяє стабільно розвиватися в існуючих ринкових умовах у довгостроковій перспективі.

Таким чином, усі види стійкості і безпосередньо фінансова стійкість підприємства у контексті забезпечення ефективності діяльності у стратегічному масштабі повинні стати об'єктами постійного моніторингу зі сторони управлінського персоналу підприємства. Стійкість розвитку промислового підприємства необхідно оцінювати на основі аналітичних процедур з урахуванням особливостей його діяльності і цілей, які необхідно реалізувати у запланованому періоді.

Література

1. Ковалёв В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия [Текст]: [учебн.] / В. В. Ковалёв, О. Н. Волкова. — М. : ООО «ТК Велби», 2002. — 424 с.
2. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности [Текст] : [учеб. пособие] / А. И. Алексеева, Ю. В. Васильев, А. В. Малеева и др. — М. : Финансы и статистика, 2006. — 528 с.
3. Лищенко О. Г. Управління дебіторською заборгованістю як фактором фінансової стійкості підприємства [Текст] / О. Г. Лищенко, І. С. Серета // Держава та регіони. — Сер. Економіка та підприємництво. — 2010. — № 3. — С. 85–90.
4. Іваницька О. В. Управління фінансовою стійкістю як складовою економічної політики санації (за матеріалами підприємств вугільної промисловості) [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О. В. Іваницька. — К., 2008. — 20 с.
5. Штембуляк Д. О. Фінансова стійкість підприємства в умовах ринкової турбулентності // Економіка и управление. — 2010. — № 1. — С. 119–123.
6. Алексеенко Н. В. Управление устойчивым развитием промышленных предприятий [Текст] / Н. В. Алексеенко // Економіка і організація управління : Зб. наук. праць. — Донецьк : ДонНУ, Каштан, 2009. — Вип. 2 (6). — С. 50–60.
7. Будник М. Н. Финансовая устойчивость предприятия в условиях рыночной экономики [Текст] / М. Н. Будник, С. А. Чуденцова // БизнесИнформ. — 2009. — № 2 (3). — С. 127–130.
8. Максимов В. В. Напрями дослідження економічної стійкості підприємства [Текст] / В. В. Максимов // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. — 2010. — № 3. — С. 225–231.
9. Орехова К. В. Оценка финансовой устойчивости предприятия с учетом движения капитала [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / К. В. Орехова. — Х., 2008. — 20 с.